

תמצית משנה ברורה

סימן ח' – י"ג

מיועד לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

ברכה על ט"ק וט"ג – אם בירך על הט"ק על מצות ציצית, אינו פוטר בסתמא את הט"ג, (ולכתחילה בכה"ג לא יברך על הט"ק), אבל אם מברך על הט"ק להתעטף בסתמא פוטר גם הט"ג וא"צ שיכוון בפירוש לפוטרו, ואפי' לובשו בחדר אחר.

אם בירך על הט"ק בביתו, אין הברכה פוטרת הט"ג שלובש בבית הכנסת (לשו"ע מפני ההפסק, ולאחרונים אינו הפסק ומ"מ בירך מפני שינוי מקום, ונ"מ שלדבריהם גם בחזר מיד לביתו יברך מפני השינוי מקום), ולחיי אדם לא יברך אלא בבית הכנסת רחוק, או שלא היה דעתו על הט"ג, או שהסיח דעתו.

הפושט טליתו וחוזר ולובשו – לדעת השו"ע אפי' היה דעתו לחזור וללובשו צריך לחזור ולברך, ואפי' נשאר עליו הט"ק ולא שינה מקומו וחזר ולבשו מיד, וי"א שאם היה דעתו לחזור וללובשו לא יחזור ויברך אם נשאר עליו הט"ק, וי"א שה"ה אם לא נשאר עליו ט"ק לא יברך כיון שהיה דעתו לחזור וללובשו, ואפי' נכנס לבית הכסא (ולא דמי לתפילין שאסור ללובשם בבית הכסא), וכן הלכה, ואם היה דעתו לחזור וללובשו לאחר זמן, או שהיה בדעתו ללבוש מיד אך למעשה נשתהה, לכו"ע צריך לחזור ולברך. וכן אם היה דעתו בשעת ברכה לפושטו ולחזור ללובשו לכו"ע לא יברך, ובזה יכול לצאת לכל השיטות. היוצא מבית המרחץ ילה"ס אם צריך לחזור ולברך (דשמא הוא הפסק גדול, או דנימא דלא הוא הפסק כיון שמזכיר לפושטו), וגם ילה"ס אם יועיל בזה לכוון בבוקר לפטור לבישה שניה, ויותר טוב שיכוון בבוקר לא לפטור לבישה שניה ויכול לברך לכו"ע.

סנדק המתעטף בטלית שאולה לא יברך, ואם הטלית שלו אם היה דעתו בסוף התפילה לחזור וללובשו ולא שהה הרבה ואפי' שינה מקומו, או בסתמא ונשאר עליו ט"ק, לא יברך, ואם לא היה דעתו ללובשו או שקיפלו והניחו בכיסו יחזור ויברך.

נפלה טליתו וחוזר ולובשה – אם נפלה כולה צריך לברך, ואפי' נשארה עליו ט"ק לא מהני, ואם נפלה רובה לדעת השו"ע לא יברך, ויש חולקים, ואם נשארה רק בידו לכו"ע יחזור ויברך, ואם נפלה מידו בין הברכה לבישה או שנפסלה בין הברכה לבישה ותיקנה מיד א"צ לברך.

לבישת הטלית – לדעת השו"ע ילבש הט"ק מעל בגדיו, והמ"ב כתב שילבשו מתחת בגדיו, ויוציא הציציות לחוץ, (דכתיב "וראיכם אותו" ועוד שהציצית מרמזת על שמו של הקב"ה ועל האדם להתכבד בה אפי' בין העכו"ם, והזהיר בציצית זוכה וכו'), ואם הוא בין העכו"ם ומכניס הציציות יוצא יד"ח, ומ"מ בשעת ברכה יוציאם.

ברכת הציצית – אם כשלוש טלית קטן אין ידיו נקיות לא יברך, ויברך אח"כ כשיהיו ידיו נקיות וימשמש אז בט"ק, או שיכוון לפטור את הט"ק בברכת הטלית גדול, ובזה א"צ למשמש בט"ק, ועדיף לנהוג כך ולפטור את הט"ק בברכת הטלית, דאם לובשם בזה אחר זה ומברך על שניהם הוא ברכה שא"צ, ואף אם לא לובשם בזה אחר זה פעמים שאין הט"ק ראוייה לברכה מכמה טעמים.

מתי חוזר ומברך על טלית אחרת

מי שלובש כמה בגדים עם ד' כנפות כולם חייבים בציצית. ולענין הברכה אם לובשם בזה אחר זה יברך ברכה אחת לכולם, ואם שהה אפי' יותר מכדי דיבור ולא דיבר, או שדיבר בענייני לבישה א"צ לחזור ולברך, ואם שח בעניינים אחרים אפי' מילה אחת נחלקו הפוסקים, ועל כן יזהר שלא לדבר ולהכנס לספק, ואם דיבר לא יברך, וכ"ש שלא יפסיק זמן גדול דאז גורם ברכה שא"צ.

ואם בשעת ברכה לא היה בדעתו על כולם צריך לברך על כל טלית, וכן אם היו כולם לפניו אך אינו רגיל ללבוש כולם, ואם רגיל ללבוש כולם לא יברך, ואם לא היו כולם לפניו אך עדיין לא לבש את כל הבגדים שהיו לפניו, או שהביאו לו ט"ק נוספת אחרי הברכה לפני הליבישה, נחלקו בזה הפוסקים, ועל כן לא יחזור ויברך, ועדיף שלא ילבש את הט"ק המסופקת.

אם הטלית הראשונה פסולה צריך לחזור ולברך אם לא היה דעתו לטלית השניה. אם היה דעתו על השניה אבל פשט הראשונה ואח"כ לבש השניה, לרמ"א יחזור ויברך, ולאחרונים לא יחזור ויברך.

תכלת מפני שהם כלאים, ולדעת הרמ"א לא יעשה ציצית של פשתים כלל אפי' בשאר מינים, י"א דהיינו דווקא במשי (שמא יהיה צמר ויחשבו שהוא משי ויהיה כלאים) וי"א דבכל המינים הדין כך, ובשעת הדחק יש לסמוך על המקילים.

מאיזה מין יעשה את הציצית - ציצית משאר מינים אין פוטרים אלא בגד מאותו המין (אפי' לרמ"א שחיובם מדאורייתא).

ואם השתי ממין אחד והערב ממין אחר צריך לשים ציצית צמר (ובשעת הדחק פשתים וכדלעיל), בגד שתפור משי על צמר ופשתים אזלינן בתר עליון. ואם רק השתי או רק הערב של צמר יטיל בו ציצית של צמר. ואם מעורב בטלית חוטי צמר ולא ניכר מקומו טוב שיעשה החוטין מצמר, וטוב שיעשה כל הטלית מצמר. ואם צמר גפן מעורב בפשתים אין לה תקנה אלא בשעת הדחק בפשתים.

אם עירב בטלית של שאר מינים ציציות ממינו ומצמר או פשתים ילה"ס בו, ואם עושה ב' חוטים ממנו וב' משאר מינים כשר.

צבע החוטים - לדעת השו"ע המדקדקים נוהגים לעשות החוטים בצבע של הבגד, ולדעת הרמ"א לעולם יעשה החוטים לבנים, וכתב המ"ב שנכון לעשות גם הבגד לבן ולצאת ידי שניהם.

טלית מפשתן - י"א שלא יעשה טלית מפשתן (שמא יעשה בו תכלת צמר וילבשנו בלילה), ואף שאין הלכה כך ירא שמים יחוש לזה, ואם אין לו אלא פשתן יעשה מפשתן, (וכ"ש שמותר לעשות הבגד משאר מינים והציצית פשתן כשאין לו אחרים) ויכול לברך, ואם יש לו ט"ג צמר יברך עליה ויפטור הט"ק. וכתב המ"א שיעשה כנפות מעור ויטיל בה ציצית צמר, והאחרונים מפקקים בזה.

סימן י'

ד' כנפות

טלית שיש בה פחות מד' כנפות פטורה מציצית, ואפי' היה בה מעיקרא ד' כנפות ועשה כנף אחד עגול. טלית שיש בה יותר מד' כנפות חייבת בציצית, ויש פוטרים, ע"כ לכתחילה יעשה של ד', ולשיטת הפוטרים אם בית הצוואר של הט"ק הוא רוב הבגד יעשהו עגול.

בגד של יותר מד' כנפות לא יעשה ציצית אלא בד' מכנפותיה המרוחקות זו מזו, וי"א שדין זה הוא

מי שלקחו ממנו הטלית קודם סיום הברכה, ויש תפילין לפניו, יכול לסיים על מצות תפילין.

הלן בטליתו בלילה - יברך עליו בבוקר, וימשמש בו בשעת הברכה, ויש חולקים בזה, ונכון לכוון לפטור בברכת הט"ג, ואם פשטו ולבשו יברך, אך לא יעשה כך לכתחילה משום ברכה שא"צ לדעת הפוטרים. והישן ביום בלא ט"ק יש דעות אם יחזור ויברך, ומהנכון שלכל הפחות יתכסה בו ואז א"צ לברך.

מי שלובש בבוקר קודם שיאיר היום, כשיאיר היום ימשמש בו (מדינא) ויברך.

נתכסה בבגד החייב בציצית בלא ציצית, ביטל מצות ציצית, דציצית חובת גברא.

סימן ט'

איזה מין בגד חייב בציצית

שיטת השו"ע דדווקא בגד של צמר (רחלים או אילים זכרים) או של פשתים חייבים בציצית מן התורה, (כתנא דבי ר' ישמעאל דבגד היינו צמר ופשתים) ושאר מינים חיובם מדרבנן,

אף לשו"ע מ"מ מברך על מינים שחיובם מדרבנן, ונ"מ א' שעדיף בגד שחיובו מן התורה, ב' ספק לקולא, ג' במקום כבוד הבריות.

צמר גמלים ונוצה של עיזים והשירים וצמר ארנבים וקנבוס וכל כה"ג אינו חייב מן התורה. וצמר רחל בת עז אינו בכלל צמר, ולרמב"ם פסול גם לתכלת, ולב"י פוטר במינו, ולענין ראשית הגז ודאי פטור. וכתב הפמ"ג שצמר רחל בת רחל ואביה תיש לא חשיב צמר, והבה"ל חולק.

אם הבגד מורכב מצמר ופשתים ושאר מינים אזלינן בתר הרוב, אא"כ השתי או הערב הם ממין הפטור, ובבה"ל מוכיח שאף בב' מינים שאינם דומים בשמם כלל אזלינן בתר הרוב. ואם אין בבגד כשיעור ותפר לו חתיכה משאר מינים פטור ולא אזלינן בתר רוב כיון שהוא ניכר. ואם יש בו כשיעור והוסיף בו משאר מינים והם הרוב לכאו' חייב, אבל המג"א פטר.

שיטת הרמ"א שכל המינים חייבים מדאורייתא, (וכרבא דדריש הכנף מין כנף) וכתב המ"ב דירא שמים יחמיר כדעה ראשונה, ונכון שיעשה הט"ק והט"ג מצמר.

ציצית מפשתים או צמר פוטרים בכל מיני הבגדים, (והב"ח כתב שלא יברך אלא במינו), אבל לא יעשה ציצית פשתים לבגד צמר או איפכא בזמן הזה שאין

מדאורייתא, ואם עשה במרוחקים והגיע זמן תפילה יכול לברך. אם עשה ציצית בה' כנפות עובר משום בל תוסיף.

חתך אחת מפינות הבגד באלכסון, או שחתך באחת הקרנות חתיכה כעין ד' ונראה כשני קרניים נעשתה כנף זו לב' כנפות, ודווקא כשהחתיכה גדולה וניכרת והיינו שיהיה הפסק ג' אצבעות, ואם לא חתך מהבגד אלא קרע בקרן וקרעו לשניים, לא נעשה ב' כנפות אא"כ רובו פתוח.

אם כפל ע"י קשירה ותפרו בעיגול לא נפטרה הטלית, ויטיל הציצית אפי' למטה מקשר אגודל, אם ע"י הפתיחה יהיה למעלה מקשר אגודל. ואם תפר בריבוע י"א שרשאי לתת הציצית למעלה מג' אצבעות, וי"א שאינו רשאי. וטלית שהיתה עגולה וכפלה בריבוע יש בזה פלוגתא, ויטיל ציצית ולא יברך. ואם הכניס שפת הבגד לפנים ותפרו כדרך החייטים מהני תפירה זו, ואפשר דאפי' להקל מהני.

כפל הטלית לאורכה או לרוחבה, לשיטת השו"ע לא יטיל הציצית על הכפל אלא בכנפות שיהיו כשהיא פשוטה, (ואם בלא שכפל הבגד ארוך מאד שאינו יכול ללבשו יש שפוטרים לגמרי מציצית כיון דאינו בגד, ויטיל בלא ברכה). ולשיטת הרמ"א יטיל ציצית בכנפות הכפולות בלא ברכה, והאחרונים הסיקו שלא יעשה טלית כפולה בלא תפירה. וטלית שכפלה ותפרה אפי' מרוח אחת (עיי' בה"ל כוונת הדברים) כיון שאינה עשויה להפשט יטיל ציצית על הכפל ויברך, וזה מהני אף בהיתה עגולה או ארוכה יותר מידי.

טלית בת ג' כנפות שהטיל בה ציצית, ואח"כ עשה כנף רביעי, פסולה משום **תעשה ולא מן העשוי**, (והכנף שנעשתה בהכשר א"צ להחליפה), ואפי' לא עשה בפסול אלא כנף אחד פסולה, וכן אם היתה כשרה ואחת הקרנות נעשתה עגולה, כשחוזר ומרבעה צריך להחליף כל הציציות.

מלבושים המחזברים למעלה ופתוחים למטה ויש למטה ד' כנפות, אם רובו סתום פטור, ואפי' יש במיעוט כשיעור טלית (ואם הטיל במצב זה ופתחו פסול משום תעשה ולא מן העשוי), ואם רובו פתוח חייב, ואם חציו פתוח מטיילים בו לחומרא ופטור מברכה ואין יוצאים בו בשבת לרה"ר, ולכרמלית נחלקו האחרונים.

הנקב שמכניסים בו הידים הוא כסתום, וצריך למדוד גם מה שמעל הנקב.

קרסים שהיו כפופים מעט הוא כפתוח, ואם נכפפו מאד שצריך מעשה להתירם הוא סתום, וצריך כשפותחם לחזור ולקשור הציציות מחדש.

מראית העין בציצית - בגד שיש לו ד' כנפות אין לחברו ע"י דבר אחר לפטורו משום מראית העין אא"כ נראה לעיניים שהרוב סתום, ואם הוא הולך תמיד בט"ק תחת הבגדים לא שייך בזה מראית העין. וכן יזהר שלא יראה הבגד סתום משום מראית העין של ברכה לבטלה. אם חוגר חגורה מעל הטלית לא נפטרה מציצית אפי' חוגר בחוזק, אבל אם קובע לולאות וקושרם בקשר של קיימא ילה"ס.

הכנפיים צריך שיהיו מרובעות ולא יהיו עגולות, וצ"ע מה השיעור להחשיב הקרן לעגולה.

הטיל ציצית על ציצית - כששתי הציציות קיימות פסול, ואם חתך אחת מהם - לדעת השו"ע אם כשהטיל השניה נתכוון לבטל הראשונה חותך הראשונה וכשרה אבל לא יחתוך השניה, ואם נתכוון להוסיף פסולה, ולדעת הרמ"א כשר בכל ענין, וכן פסקו האחרונים.

איזה סוגי בגדים פטורים מציצית

בגדים שאינם לכסוי הגוף - מצנפת פטורה מציצית אע"פ שמכסה בה גם גופו מפני שעיקרה לכסוי הראש, וכסוי הראש פטור מציצית, והעטרה שעושים לטלית אינה לכסוי הראש אלא משום הכר שלא יתחלפו העליונים והתחתונים, (ובמקום צורך יש להקל להחליפם). ובארצות החיים סובר שאם מתכסה בה ראשו ורובו חייב, והבה"ל דוחה ראיותיו, והרוצה להחמיר יעשה קרן אחת עגולה.

סודר שנותנים על הצוואר או על הכתפיים פטור מציצית אפי' יש בו שיעור ציצית, שכיון שעיקר הבאתם מתחילה אינה לצורך כסוי הגוף, אף כשמכסה בהם הגוף פטור, ובבה"ל מביא כמה אופנים למה הם משמשים, והסיק שאם לא שייכים הטעמים הנ"ל י"א שחייב בציצית, וירא שמים יעשה בכה"ג קרן עגולה. מלבושים שבמצרים הנקראים... פטורים מציצית.

בגד שיש בו ד' כנפות שאין ב' כנפות לפניו וב' לאחוריו פטור מציצית, וכן אם הכנפות שמאחור הם למעלה ואינם מכוונות כנגד הקדמיות פטור, וכתב המג"א דירא שמים יעשה בזה קרן אחת עגולה. ועל כן יש להניח הטלית באופן שיהיו ב' כנפות לפניו, ולא יניחה באופן שהחלק הקדמי יהיה על כתפיו בלבד, ואם היד מפסקת די בזה דצדדים שלפניו כלפניו דמי.

בגד הנקרא קאפאטע שיש ב' כנפות לפניו וב' אחריו, אם רובו פתוח צריך לעשות קרן עגולה להפטר מציצית, ואם יש בו שש כנפות טוב שיעגל שלשה.

סימן י"א:

עשית חוטי הציצית לשמה

ניפוץ - יש מחמירים שיהיה לשמה, והמנהג להקל, ומהר"ל מפראג כתב דלכתחילה יש להחמיר.

טווייה - מדאורייתא צריך שהחוטים יהיו טווים לשמן, ועל כן צריך לומר בתחילת הטווייה שהוא עושה לשם ציצית, ועל ידי זה כל הטווייה אפי' ביום אחר היא בסתמא לשמה, אא"כ אמר בפירוש שאינה לשמה, ומחשבה לשמה לא מהני, ואם טווה מעט ואח"כ אמר לא מהני למה שכבר נטווה, אבל בזה אפשר שיש להקל אם חשב לשמה.

אשה - אמר לאשה בתחילת הטווייה טווי לי ציצית לטלית מהני, ודווקא כשהאשה חשבה לשמה, וה"ה אם האשה אומרת שטווה לשמה נאמנת.

עכו"ם אינו נאמן לומר שטוו לשמה, ובשע"צ מסתפק אם העכו"ם אמר לפני הטווייה שעושה לשמה אי מהני. ובגדול עומד על גביו להרמב"ם פסול ולהרא"ש כשר, ובשעת הדחק אפשר להקל, ונוהגים שאף להרא"ש יסייע הישראל מעט וגם יעמוד על גביו, ובדיעבד כשר אף בלא סיוע, ואם אין גדול עומד על גביו פסול אפי' בדיעבד, ועומד על גביו היינו שמזהירו בכל שעה שלא יסוּח דעתו, אבל לא מהני לומר רק בתחילת העשיה שיעשו לשמה, וכ"ש אם הפסיק באמצע. וכתב הבה"ל דהאחרונים תמהו על הב"י שלמד מעיבוד שהרא"ש מכשיר לטווייה, והגר"א מיישב דברי הב"י, ואמנם לדבריו אם נמשכת הטווייה הרבה זמן לא מהני עומד על גביו, אפי' אומר לו עוד פעם שיעשה לשמה.

חש"ו אינם נאמנים לומר שטוו לשמה, ובגדול עומד על גביהם נחלקו הפוסקים, ואפשר להקל אם א"א בענין אחר, אין לתת לטוות לקטן בן י"ג וקטנה בת י"ב שלא ידוע אם הביאו סימנים, ובדיעבד אין להחמיר דסמכינן אחזקה דרבא, ובגדול עומד על גביהם מותר לכתחילה.

מומר לתאבון מותר לטוות ונאמן לומר שטווה לשמה, אבל מומר להכעיס לא נאמן.

שזירת החוטים

חוטי הציצית צריכים שזירה, והיינו שיכפול כל חוט לשניים וישזרם יחד, והשזירה לעיכובא, ויש מקילים, אך אין להקל כי רבו המחמירים, ואם כפלו לשמונה ושזרו מהני, ויש מהדרים בזה, אך יותר חשוב להדר בפרטי העשיה לשמה שלא לסמוך על קולות.

שזירה לשמה - צריך שתהיה השזירה לשמה, ואף בדיעבד מעכב, ובשעת הדחק אפשר דיש לסמוך על המקילים, ואם השזירה בסתמא אפשר להקל ולומר שעשה על דעת הראשונה שטווה לשמה, היכא שהטווה הוא השוזר, וילה"ס אם שזר לשניים שלא לשמה, ואח"כ שזרם לשמונה לשמה, או להיפך.

נתפרקה השזירה צריך שישארו החוטים שזורים כדי עניבה, ואז כשר אפי' נתפרקו כולם, אבל אם לא נשאר כדי עניבה פסול אפי' בשני חוטים (אא"כ דקדק שיהיו ד' ראשים מצד אחד), ואם היו שזורים לשמונה ונתפרקה השזירה אם נשארו שזורים לשניים כשר, ואם נתפרק חוט אחד כשר, אך יאמר בפירוש שלא ניחא ליה בחוט הנוסף או שיחתכנו, כדי שלא יעבור על בל תוסיף. אם נפסק השזירה במקום הנקב אפשר דכשר, והפמ"ג מסתפק כעין זה אם נפסקה השזירה במקום סיום הגדיל, ולמטה השזירה קיימת. אם נתפרקו החוטים וחזר ושזרם פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

קשירת החוטים - לדעת הרמ"א טוב לקשור החוטים למטה, וי"א שיותר טוב לא לקשור, ונכון להחמיר שלא לקשור אם החוטים שזורים יפה.

אורך החוטים

מן התורה אין שיעור לאורך החוטים, והחיי אדם מצדד שלכל הפחות שיעור עניבה, ומדרבנן שיעורם לפחות ד' גודלים, וי"א י"ב גודלים, וכן נוהגים, ויש להזהיר המוכרים שלא למכור פחות מ"ב, ואם הוא בדרך ואין לו אלא של ד' גודלים אפשר לסמוך על דעה ראשונה, אך לא יברך. ור"י היה עושה ארוך יותר כדי שאם יפסק ישאר בו כשיעור, ושיעור זה הוא אחר הקשירה הראשונה מלבד מה שמונח על הבגד, ואפי' בדיעבד מעכב, וצריך לראות שאחר הקשירה והכריכה ישאר י"ב גודלים, ואפי' בחוט שכורכים בו, ובדיעבד אין להחמיר אם לאחר הקשירה והכריכה הראשונה היה זו כשיעור. ומוודדים הגודלים באדם בינוני במקום הרחב באמצע הפרק העליון, ושיעור גדול הוא רוחב ז' שעורות בדוחק ואורך ב' שעורות ברווח.

אין שיעור למעלה לאורך החוטים, ואם עשה ארוך יכול לקצר אח"כ, ואפי' היה הענף ארוך יותר מפי שניים מן הגדיל (שזה השיעור לכתחילה) וקיצרו כשר, שהרי אינו מעכב בדיעבד.

יעשה אחד מהחוטים יותר ארוך כדי שיכרוך בו הגדיל (הוא שמתחילה מקום זה חלק בלא גדיל ואריגה, וע"י החוט נעשה גדיל), ואם אינו ארוך מספיק יכרוך קצת מחוט אחד וקצת מחוט אחר.

איכות הצמר - אין עושים את החוטים מהצמר הנאחז בקוצים כשהצאן רובצים ביניהם, ולא מהנימים הנתלשים מהבהמה, ולא משירי שתי (אפי'

נעשו לשמה) משום בזוי מצוה, ואפי' בדיעבד מעכב, וי"א הטעם משום דבעינן שיהיה ראוי לבגד, ולפי זה מיני צמר גרועים שאין בגד נעשה מהם פסולים.

גזול

אם עשאים מצמר גזול פסולים, ואפי' נתייאשו הבעלים, והשזירה לא הוי שינוי, (וכן אם לקח בהקפה והמוכר עייל ונפיק אזוזי ואינו משלם לו פסול, דמדינא אינם שלו), וילה"ס היכא שגזל ושילם על החוטים אחר שהטילם בבגד וצע"ג, והמדקדק יראה לשלם קודם שיטילם בבגד. והפמ"ג כתב שאם גזל טלית והטיל בה חוטים שלו ג"כ פסול.

וכתב הרמ"א שאם גזל צמר ועשאים חוטים כשרים דקנאם בשינוי י"מ שהשינוי הוא הליבון, וי"מ שהשינוי הוא הטוויה, וכתב הט"ז דהיינו דווקא אם הבעלים התייאשו, אבל המ"א כתב דאף בלא יאוש קנאם בשינוי מעשה.

ואם גזל חוטים ומכרם לאחר לא קנה בשינוי רשות, ואם נתייאשו הבעלים קודם שמכר קנה השני, אך לענין הברכה יש בזה מחלוקת, ואם נתייאשו הבעלים רק אחרי שהגיע ליד השני יש דעות בזה.

ולכתחילה אף היכא שקנה את החוטים שאין עליהם פסול גזול, מ"מ לכתחילה אסור לעשות מהם ציצית משום מצוה הבאה בעבירה, ולהגר"א הטעם משום שלא יוכל לברך עליהם, וכן לא יברך עליהם, וי"א שאם היה יאוש והיה גם שינוי השם או שינוי מעשה או שינוי רשות יכול לברך, אך בט"ז ובגר"א מוכח שאין לברך.

חוטים שאולים בפשטות הוי הלואה שאינם חוזרים בעין ויכול לצאת בהם, אבל אם צריך להחזירם בעין לא יברך, די"ל שהשאלים למלאכה אחרת, אבל אם השאלו לו חוטים המתוקנים לציצית יכול לברך, דודאי נתנם לו במתנה ע"מ להחזיר.

חוטים של שותפים צ"ע אם יוצא בהם, דאולי חבירו לא הרשהו, ואולי לא חשיב לכה.

נעבד - המשתחוהו לבהמה צמרה פסול לציצית, וצמר שגדל אח"כ מחלוקת, ולענין דיעבד י"א שיצא וי"א שבמחלוקת שנויה. והמשתחוהו לפשתן נטוע כשר לציצית שהרי נשתנה, אבל לפשתן עקור אסור אפי' להדיוט כדין ע"ז ותקרבתה, ולא מהני שינוי. ואם הפשתן של חבירו לא נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. בהמה הנרבעת צמרה פסול לציצית.

המודר הנאה מחבירו להפמ"ג מותר לקחת טליתו, והבה"ל אוסר שהרי נהנה מהבגד, וציצית מותר.

מקום הנקב

יעשה הנקב בתוך ג' אצבעות, דזה מיקרי כנף הבגד, וי"א שיכול לעשות הנקב מיד אחרי ג' אצבעות ויש חולקים, ועל כן יש ליזהר שיתחיל הנקב בתוך ג' אצבעות. ושיעור הג' אצבעות הוא באגודלים, וי"א שיותר טוב למדוד באמה קמיצה וזרת, דשמא יש למדוד בגודלים במקום הקצר, ומ"מ בטלית שאולה יכול לברך גם בשיעור הגדול.

ולא יעשה הנקב פחות משיעור שיש מקשר האגודל עד הצפורן מקום השווה לבשר אלא למעלה ממנו, ואם היה בצמצום בשיעור זה בצמצום יש מכשירים, ולכתחילה ודאי יש ליזהר ולענין דיעבד צ"ע.

ומודדים בזוית ישרה ולא באלכסון, ומשערים באדם בינוני, ודינים אלו מעכבים בדיעבד, ושיעורים אלו הם כשהבגד פתוח, ואין נ"מ אם נתקפל הבגד אח"כ ע"י הקשירה.

ואם עשאו רחוק מהשיעור וחתך אח"כ הבגד פסול משום תעשה ולא מן העשוי, וכן בעשאו פחות מהשיעור והרחיקו לכשיעור פסול. ואם מצא בבגד צמר חוטי פשתים בכנף והוצרך להוציא הגדיל מן הטלית, ראוי לחזור ולקושרם מתחילה.

ואם עשו כשיעור ואח"כ נתמעט הבגד ואין בו כשיעור ואפי' לא נשאר בו אלא כל שהוא כשר, דלא הקפידה תורה אלא בשעת עשיה, (ואם רוצה להטיל שם ציציות אחרות פסול), ונוהגים לעשות אימרא סביב הנקב ובשפת הבגד למטה, כדי שלא יתמעט השיעור, דלאו כו"ע דינא גמירי, ויאמרו שהוא פסול. הבה"ל מבאר שהחיוב דאורייתא בחוטי הציצית, אינו הקשר לבד, אלא צריך גם חוליא, וב' הקשרים שקודם ואחרי החוליא הם ספק דאורייתא איזה קשר מביניהם נצרך. ונ"מ שאם נתמעט הבגד קודם שקיים חיוב דאורייתא פסול.

י"א שיעשה ב' נקבים ויכניס הציצית באחד ויוציאה בשני, ויש לחוש ליוהרא, וי"א דבטלית קטן אין לחוש ליוהרא, ונהרא נהרא ופשטיה, והעושה ב' נקבים יעשה במישור ולא באלכסון, ומדידת ג' אצבעות היא לנקב הראשון, ויעשה הנקבים לימין ושמאל ולא למעלה ולמטה.

אם יש בשפת הבגד מקום שיש בו רק שתי ולא ערב או שפה לבגד, לא יעשה בה את הנקב לציצית, (אפי' במקום שמצד המרחק הוא כשר), אלא יטיל בבגד בשיעור הנצרך, והחלק הזה גם הוא בכלל השיעור, אך טוב שימדוד קשר גודל בלא הגדיל, ויהיה תוך ג' אצבעות עם הגדיל. אם ארוג בשפת הבגד כעין תכלת וחוטים כפולים, אין זה שפה אלא בגד ממש.

חוטי הציצית

מנין החוטים בכל כנף ד' כפולים שהם ח', (וכולם לבנים, ובזמן שהיה תכלת היו עושים ב' מתכלת וב' מלבן). **ואם הוסיף** דעת השו"ע שפסול משום בל תוסיף, וי"א שאינו פסול אלא במין אחר, ועל כן בדיעבד יכול ללכת בהם, אבל יתקנם מיד כשיוכל. אם גרע ממספר החוטים פסול לכו"ע. ואם חתך את החוטים הנוספים אחר העשיה כשר, ואם חתם רק עד הגדיל מסתפק בזה הפמ"ג.

חיתוך החוטים ותחיבתם בכנף - יחתוך ד' חוטים (בשיניו ולא בסכין), ואח"כ יתחבם בכנף (ואם חתכם אח"כ אינו מעכב) ויכפלים שיהיו ח', ואם לא חתך קודם התחיבה יחתוך לאחריה קודם הכריכה, ואם חתך אחרי שכרך חוליא אחת וגם קשר אחרי החוליא קשר אחד (כפול שניים) פסול משום תעשה ולא מן העשוי, ויש מחמירים גם אם חתך אחרי הקשר שלפני החוליא, ולכתחילה נכון לחוש לדבריהם.

הכריכות והקשרים - מדאורייתא די בג' כריכות וקשר על גביהם (וי"א שהקשר שלפני הכריכות הוא דאורייתא), ובערב שבת עם חשיכה יעשה כך, (ומיד אחר השבת ישלים), ומדרבנן צריך לעשות מתוך שיעור י"ב גודלים שלישי גדיל ושני שלישי חוטים, (אם מאריך החוטים יאריך גם הגדיל, אך אינו מעכב בדיעבד, וכן אם כרך רובה כשר בדיעבד, אבל אם כרך כולה פסול) ויעשה ב' קשרים זה ע"ג זה ואחריהם כריכות ויקשור ויכרוך שוב עד שיהיו ה' קשרים וביניהם אווירים מלאים כריכות, ומספר הקשרים אינו מעכב, ולמנין הכריכות אין שיעור, אך נוהגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות, ובשני י"א ט' וי"א ח' וכן הסכימו האחרונים, ובשלישי י"א וברביעי י"ג, הכל יחד מ' כמנין "הוי"ה אחד".

טוב לעשות החוטים בינוניים לא עבים ולא דקים, משום זה קלי ואנוהו.

צורת תלית הציצית - י"א שיש לדקדק שיתלה הציציות לאורך הטלית (מה שמתעטף בו ורוחב היינו קומתו) כדי שיהיה תלוי על הקרן, ואם נשמטו למטה יחזירם, ואינו מעכב בדיעבד, וי"א שיעשה העליונים לרוחב הטלית, ויזהר מאד שלא יתלה באלכסון מפני שהוא מנהג הקראים, ואם תלויים כך מצוה להחזירם למקומם.

י"א שאין לתת שום בגד בנקבי הטלית או תחת הכנף שמכניסים בהם הציציות כדי שהציציות יהיו מונחים על הכנף וי"א שהטעם משום דבעינן מין כנף, ויש מתירים לעשות כך כדי לחזק הבגד ואפי' של עור כשר, וכן נוהגים.

סימן י"ב:

נפסקו החוטים

אם **נפסקו כל החוטים** ונשאר בהם כדי עניבה כשר, ודווקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך שיעור י"ב גודלים, וליתנם בטלית אחרת הוי כלכתחילה ואפי' לא נפסק רק חוט אחד פסול. ואם לא נשאר כדי עניבה פסול, ואם הוא בדרך יתיר הגדיל ויעשה קצת גדיל וקצת כנף, ולהשו"ע יכול לברך ולמנהגנו לא יברך, ויזהר להתיר כל הגדיל דאל"כ פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

שיעור כדי עניבה - והיינו כדי עניבת כל החוטים שנפסקו והמג"א כתב שצריך שיהיה כדי לענוב על כל אחד מהחוטים, והח"א כתב שהשיעור הוא ד' גודלים, והב"י כתב דדי בכדי לענוב על חוט אחד בפני עצמו, ובדלא אפשר סומכים על שיטה זו, ואין להחמיר יותר משיעור ב' גודלים. ומשערים כדי עניבה בחוטים בינוניים, ובשיעור זה כשר אף אם החוטים עבים ובהם א"א לענוב. ומודדים כדי עניבה לרש"י מן הענף, ולר"י אף אם נשאר כדי עניבה בגדיל כשר, ומנהג העולם כרש"י, והיכא דלא אפשר שאין ציצית אחרת יש לסמוך על ר"י ומותר ללבוש הבגד, ואפי' נפסק קצת מהגדיל ממש, אך לא יברך עליו, ואסור לצאת בו בשבת לרה"ר.

אם **חוט אחד נפסק כולו** מב' צדדיו ואין בו כדי עניבה פוסל את הטלית, ועל כן אם נפסקו ב' ראשים פסול שמא שניהם של חוט אחד, ולמנהגנו לדקדק שאותם ד' ראשים יהיו לעולם בצד אחד, אם נפסקו ב' באותו צד כשר שהרי אינם מאותו חוט. ואם נשתייר בב' הצדדים כדי עניבה ע"י צירוף ילה"ס בזה, ויש להחמיר אפי' אם זה רק ספק אם שניהם מחוט אחד, אך אם יש באחד הראשים כדי לענוב חוט אחד אפשר להקל. ואם נפסק חוט אחד במקום הגדיל בין הקשרים דינו כנ"ל, ואם נפסק במקום חיבורו לכנף פסול ואפי' לשיטת ר"י, וראוי לעיין שם בשעת בדיקת הציצית.

אם נפסקו כל החוטים מצד אחד (ודקדק בעשייתם כנ"ל) כשר, **ולשיטת רבינו תם** אינו כשר אלא אם נשתיירו ב' חוטים שלמים מב' צדדיהם י"ב גודלים או ד' גודלים לדעה הראשונה בסימן י"א, אבל אם נחתכו ג' חוטים מצד אחד אף בדקדק פסול, וכן נחתכו ג' מב' צדדים פסול, ואם דקדק ונחתכו ב' מאותו הצד ולא נשאר כדי עניבה כשר אף לר"ת שהרי נשאר הצד השני, אבל אם נחתכו מב' צדדים פסול שמא שניהם מחוט אחד.

בלובש בביתו לא, והנכון שיבדוק בערב שבת קודם שמניחו בנרתיק, ואז א"צ לבדוק בשבת.
בגד שחיובו מחמת ספק (כגון שחציו פתוח וחציו סתום) אסור לצאת עמו בשבת.

לבישת טלית פסולה מפני כבוד הבריות

אם נודע לו בשבת שהטלית פסולה, ואפי' ידע מאתמול ושכח להטיל בה ציצית, ולא נודע לו בשעה שלבשו, בין נעשית קרן אחת עגולה, ובין אם נפסלה ציצית אחת, אם הוא בכרמלית לא יסירנה מעליו עד שיגיע לביתו משום דכבוד הבריות דוחה איסור דרבנן, ואין איסור דאורייתא ללכת בשבת עם ד' כנפות בלא ציצית, דאינו אלא מצוה להטיל בה ציצית ואם אינו יכול אינו עובר, אבל ברה"ר יפשוט אפי' ישאר ערום (ואם הפסול בגדיל ולא בענף אפשר לצרף דעת ר"י ולהקל אבל ימהר לביתו).

טלית גדול דליכא בזוי בהסרתו מ"מ א"צ לפושטו דלא פלוג רבנן, ורעק"א מפקפק בזה. וט"ק א"צ לפשוט אף שהיא תחת בגדיו, דעצם הפשיטה היא גנאי.

הגיע לביה"כ ומצא שאחת הציציות פסולה ומתבייש לישב בלא טלית, ואינו יכול להשיג טלית שאולה, מותר ללובשה בשבת ולא יברך, אך אם אינו מתבייש אסור, ואם ידע מערב שבת אסור ואם שכח אפשר להקל. וימהר לביתו לפושטה, אך אם הוא עוסק במצוה א"צ למהר.

ציצית פסולה בחול - בחול אסור להשאר עם טלית פסולה, מפני שעובר על איסור דאורייתא בזה שאינו מטיל בה ציצית, ואף שאיסור דאורייתא בשב ואל תעשה נדחה במקום גנאי גדול, זה אינו אלא גנאי קטן, וכן אם נודע לו ברה"ר שנפסלה הוי גנאי קטן לפושטה, והרבה מהאחרונים סוברים שפשיטה ברבים בבית הכנסת הוא גנאי גדול, ומותר לצאת משם ולפשטו, והח"א והפמ"ג מחמירים בזה, ועל כן נכון שיפקירונו וכשיגיע לביתו יחזור ויזכה בו. ולפשוט טלית קטן בפני רבים הוי גנאי גדול וא"צ לפושטו אלא למהר למקום שלא יתבייש לפושטו, ואפי' הוא עוסק במצוה. והפמ"ג מסתפק בנפסקו רק ב' חוטים, אם אפשר לסמוך על המכשירים, ונראה דבפסול רק מטעם ספק בודאי אפשר להקל. ואם נפסקו החוטים ונשאר רק הגדיל י"א שאפשר להקל ולסמוך על דעת ר"י, אך זה אינו שהרי זה ספק דאורייתא, וצריך עכ"פ למהר לביתו, ורק באין לו חוטים אחרים אפשר להקל. טלית שאולה לאחר ל' יום דינה כמו בשבת.

הרואה בחבירו שנפסלה טליתו, לא יאמר לו מיד אלא יקראנו לביתו ויאמר לו שיפשיטנו.

השו"ע פוסק כדעה ראשונה וכתב דטוב להחמיר היכא דאפשר למצוא בקל ציצית אחרת, אבל א"צ לחפש ציצית זו או להפסיד בגלל זה תפילה בציבור, והרמ"א כתב שנוהגים כר"ת.

נפסק וקשרו - אם נפסק החוט וקשרו קודם עשית הציצית כשר דהקשירה היא חיבור גמור, ואם נפסק אחר עשית הציצית ולא היה בו כדי עניבה, אם לא נפסלה הציצית כשר ע"י החיבור, אך אם כבר נפסלה הציצית פסול משום תעשה ולא מן העשוי, וכ"ש אם היה קצר בעת חיבורו, ואם נפסק לאחר גמור חוליא ראשונה מהני קשירת החוט, אך אם היה דעתו להמשיך לקשור י"ל דפסול, וצ"ע.

אם נפסלה הציצית צריך לפושטו, ולא מהני לעמוד במקומו, וגם לא יתקנם בעוד הטלית אליו, אלא פושטו ומתקנו.

סימן י"ג:

יציאה עם טלית בשבת

טלית פסולה - אסור מדאורייתא לצאת בשבת לרה"ר עם ציצית פסולה, והיוצא חייב חטאת, דכיון שהיא פסולה חוטי הציצית אינם בטלים לבגד והוי משאוי, (ואם נפסקו כל החוטים ולא נשאר בהם כדי עניבה בטלים לבגד) ולכרמלית אסור מדרבנן, ועל כן אם אין הטלית מצויצת כהלכתה בכל הד' כנפות, או שאר פסולים, אסור לצאת עמה בשבת.

טלית כשרה - טלית מצויצת כהלכתה בין ט"ק ובין ט"ג מותר לצאת עמם בשבת לרה"ר, ואפי' בזמן הזה שאין לנו תכלת, ואף בלילה דלאו זמן ציצית מותר מפני שהציציות הם נוי הבגד, ואפי' בטליתות של שאר מינים מותר, אך לא יצא עם הטלית על כתפו דהוי משוי ולא מלבוש, ואם מכסה בה רוב גופו מותר.

בדיקת הטלית בשבת - סתם טלית בחזקת כשרה וא"צ לבדוקה לפני שיוצא בה אחרי שכבר בדקה בבוקר. וגם בשבת צריך לבדוק הציציות, והעולם אין נוהרים בזה ואולי טעמם משום דאפי' מצא שנפסלה מותר ללובשה בבית הכנסת, אולם זה ניחא אם טעם הבדיקה הוא כדי שלא ילך בלא ציצית, אבל אם טעם הבדיקה משום איסור ברכה לבטלה צריך בדיקה, ואפי' לטעם הראשון זה לא שייך אלא בלובש בבית הכנסת, אבל

תמצית ספרי מוסר – מסילת ישרים

הקדמה:

מטרת הספר והתועלת ממנו - אין מטרת הספר החידוש שבדברים, אלא זכרון הדברים ושימת לב לקיימם, ועל כן התועלת מהספר תבוא ע"י החזרה עליו וההתמדה.

חובת העסק בקנין השלימות בעבודת ד' - ברור לכל חכם שעבודת השם צריך שתהיה בטהרת הלב, וכן ברור לכל הצורך בחסידות מידות טובות יראה ואהבת השם, ושזה עיקר מה שמוטל על האדם, ולמרות זאת המציאות היא שאין כמעט מי שעוסק לברר את פרטי המעלות הללו, ואף שידועה חובתם נראה שאין מה להעמיק בבירור עניינם, והאמת שצריך עיון וחכמה גדולה להבין ולקנות יראת ד', וכדכתיב "הן יראת ד' היא חכמה" שהיא לבדה חכמה. והמציאות היא שאנשי השכל החריף עוסקים בשאר לימודים, ולא בלימוד עניינים אלו, ואין מי שיורה דרך נכונה בעניינים אלו, ויש טעויות בהבנתם, ואין ידוע דרכי קניית מעלות אלו, שהרי אין דברים אלו מוטבעים באדם כשאר טבעיו, וגם אחר שקנאם קלים הם לאבדם וצריך לדעת איך להזהר מלאבדם. ועל כן חובתנו לקבוע זמן לעסוק בלימוד עניינים אלו החסידות היראה האהבה וטהרת הלב, לדעת אמיתת הדברים, ולברר מהי הדרך לקנותם ודרכי הזהירות מלאבדם, שהרי זה לימוד למעשה לקיים חובתנו לבוראנו.

חלקי שלימות העבודה המתבארים בספר - כתיב "ועתה ישראל מה ד' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ד' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ד' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצוות ד' ואת חוקותיו" כאן כתוב כל החלקים של השלימות הרצויה בעבודת ד'. והם יראה (יראת הרומויות), והלכת בדרכיו - יושר המידות ותיקונם, אהבת ד', שלימות הלב במעשי המצוות, שמירת כל המצוות, אלו הם הכללים, ופרטיהם יבוארו להלן, והם מסודרים לפי דרכי קנינים המבוארת בברייתא - תורה מביאה לידי זהירות וכו'.

פרק א'. חובת האדם בעולמו:

מטרת בריאת האדם היא להתענג על ד' ולהנות מזיו שכינתו בעולם הבא, שזהו התענוג הגדול ביותר, והטוב האמיתי.

מטרת בריאת האדם בעולם הזה - ברור על פי שכל שאין תכלית בריאת האדם עבור מצבו בעוה"ז, א' שהרי ימי העוה"ז קצרים ומלאים מכאובים, עד שכמעט אין בנמצא מי ששמהו ושל ממש בעוה"ז, ב' אם המטרה היא העולם הזה למה נבראה בו הנשמה שהיא עליונה יותר מהמלאכים, שהיא לא מוצאת הנאה בעולם אלא מואסת בו, וודאי לא היה הבורא בורא הנשמה במקום שהוא נמאס ממנה. אלא ודאי שמטרת בריאת האדם בעוה"ז אינה אלא בתור אמצעי להגיע לעוה"ב, שע"י עשית מצוות ועמידה בנסינות, האדם קונה לעצמו את העולם הבא, ואף מטרת בריאת העולם היא בשביל האדם לסייע לו לעבודת בוראו, ואם האדם משתמש בעולם לצורך עבודת ד' זה עליו גדול לבריות. ומטרת הנאות העולם היא להיות לעזר לקיום המצוות, שישתמש בהם באופן שיגרמו לו ישוב הדעת לעבודת השם.

עמידה בנסינות וקיום המצוות בשלימות - האדם נברא באופן שיהיו לו תאוות חומריות המרחיקות אותו מהקב"ה, והאדם נמצא בנסיון הוא אם ילך אחרי תאוותיו, גם כל המאורעות בעולם לטוב ולמוטב הם נסיונות לאדם, וקניית השלימות היא ע"י עמידה בנסינות. וכיון שהמצוות הם המביאים את האדם לשלימות האמיתית, אין התכלית מגיעה בשלימות אלא ע"י ניצול כל האפשרויות לקיים מצוות, וכל הפרש בניצול האפשרויות הוא הפרש ברור בקנין השלימות, ממילא מוכרח דקדוק על כל פרט קטן, שהרי ככל שהדבר חשוב יותר מדקדקים בפרטיו יותר, והשלימות הוא הדבר החשוב ביותר.

כוונת האדם בכל מעשיו - ראוי לאדם שהתכלית היחידה בכל מעשיו תהיה רק להתקרב אליו יתברך, ולא לשום סיבה אחרת, כי כל ענייני החמריות הם מרחיקים את האדם מבוראו, ועל ידי שזו תהיה התכלית היחידה יגיע למצב שתהיה לו משיכה טבעית וחזקה לבוראו ולדברים המקרבים את האדם אליו, ופחד טבעי וחזק מהדברים המרחיקים את האדם מבוראו. וכעת נתחיל ללמוד הפרטים לפי סדר מדרגותיהם לפי סדר הברייתא דרבי פנחס בן יאיר, והם הזהירות הזריזות הנקיות הפרישות הטהרה החסידות הענווה יראת חטא והקדושה.

לעילוי נשמת הגאון רבי חיים פריימן זצ"ל.

ניתן להשיג חוברות תמצית על מסכת ברכות, מסכתות סדר מועד, יבמות, כתובות, נדה, וכן תמצית המקרא, נ"ך, וספרי מוסר.

לפרטים והערות נא להתקשר ל052-7692282.

ניתן לקבל את הגליונות ב- tamtzisshas@gmail.com